

Afstoten van taken

Actief afstoten : de overheid verkoopt een onderdeel, een „bedrijf“, of zoekt een particuliere organisatie die bijvoorbeeld met behulp van een startsubsidie de taak overneemt.

Passief overlaten : de overheid beëindigt de taak en laat het aan de particuliere sector over of, en zo ja hoe, de taak wordt uitgeoefend.

Deze hoofdvorm heeft betrekking op de hele bedrijfskolom voor een bepaald overheidsprodukt.

Uitbesteden van werk

Bij deze voorzieningswijze blijft de besluitvorming in handen van de overheid, terwijl de uitvoering tegen betaling en volgens contractueel vastgelegde voorwaarden wordt verricht door een particuliere organisatie. Bij deze hoofdvorm blijft de overheid verantwoordelijk voor de continuering van de voorziening en de levering aan de afnemers; zowel voor de produktie als voor de feitelijke levering/distributie kan een particuliere organisatie worden ingeschakeld.

Vrijwilligerswerk

Bij deze voorzieningswijze blijft, net als bij de vorige hoofdvorm, de overheid verantwoordelijk voor de voorziening, waarbij vrijwilligers worden ingeschakeld voor de produktie en/of distributie.

Profijtbeginsel

Het vragen van een prijs aan de gebruikers van een overheidsdienst, welke dienst direct aan de individuele gebruiker ten goede komt. Sommige auteurs gaat het te ver om het profijtbeginsel te zien als toepassing van privatisering. Het is dan goed om te bedenken, dat onder collectivisering gebruikelijk wordt verstaan het bekostigen van particuliere goederen, die in principe dus geheel via het marktmechanisme kunnen worden bekostigd, uit de algemene middelen.

Verzelfstandiging

Hierbij wordt de directe invloed van de politieke (en de ambtelijke) top op de uitvoering van het beleid teruggedrongen. De verzelfstandiging kan inhouden de oprichting van een staatsbedrijf ex. art. 88 Comptabiliteitswet of de overheveling van gemeentelijke werkzaamheden naar een tak van dienst of, verdergaand, naar een NV waarvan de aandelen in handen van de gemeente zijn. De verzelfstandiging kan ook inhouden de invoering van contract-management, gekoppeld aan een stelsel van interne budgettering. (Zie ook Heroverwegingsrapport Zelfbeheer.)

Men moet erop bedacht zijn dat, zoals ik eerder benadrukte, de argumenten pro en contra per hoofdvorm zeer verschillend zijn. Uit het volgende zal blijken, dat het empirische onderzoek vooral is gericht op het kostenargument pro uitbesteding, zodat er weinig feitenmateriaal beschikbaar is voor de andere argumenten pro of contra privatisering. In het volgende ga ik om een aantal redenen niet verder in op het profijtbeginsel.

In de eerste plaats wordt het profijtbeginsel door velen gezien als een fenomeen dat naast de privatisering staat, net als bijvoorbeeld de deregulering. In de tweede plaats is over het profijtbeginsel al veel meer gepraat in de jaren zeventig. In de derde plaats is het beginsel ook reeds meer geaccepteerd. Het aantal feitelijke toepassingen is

thans reeds zeer groot, terwijl een verdere toepassing op gemeentelijk niveau door het Rijk wordt afgedwongen door de z.g. profijtkorting op de algemene uitkering uit het gemeentefonds.

Afstoten van taken

Voor het afstoten van taken, zowel het actief afstoten als het verdergaande passief overlaten, kunnen verschillende motieven een rol spelen.

Een eerste reden kan zijn dat het *oorspronkelijke motief* voor de overheidsvoorzieningen is achterhaald of omdat de taak in wezen is voltooid. In dat geval spreek ik van het plakken van „bloempjes van Catharina“. In de ambtelijke heroverwegingsoperaties wordt in dit geval en in het volgende nog te behandelen geval gesproken van het criterium van de actualiteitswaarde. Voor degene die de fraaie term „bloempjes van Catharina“ niet kent: „Toen Czarina Catharina in een park wandelde, zag ze een fraaie bloem. Bang dat de bloem zou worden vertrapt, gaf ze opdracht om een schildwacht bij de bloem te plaatsen. Zij heeft de opdracht nooit ingetrokken, zodat jaren later velen zich afvroegen waarom midden in het park die eenzame wacht stond“.

Een tweede reden kan zijn dat de overheid de *batens* niet langer vindt opwegen tegen de kosten, of omdat de batens slechts ten goede van een beperkte of een niet beoogde doelgroep blijken te komen.

Een derde reden, die geheel of ten dele kan samenvallen met een eerdere reden, is dat de overheid niet langer de *voorziening* wil verzorgen, omdat de particuliere sector vergelijkbare voorzieningen levert tegen een redelijke prijs.

Bij afstoten van taken gaat het om een volledige beleidsbeëindiging, waarnaar in Nederland weinig onderzoek is gedaan. Toch is ook dit proces van volledige beleidsbeëindiging in volle gang. Er worden sporthallen en gemeentelijke maneges verkocht, gemeenten trachten een gemeentelijke bistro of artotheek over te dragen aan particuliere exploitanten, er worden zwembaden verkocht. Op rijksniveau zijn bepaalde subsidies volledig stopgezet, wordt gedacht aan privatisering van de loodsdiensden, aan openbreken van het PTT-monopolie enz. Om de gedachtenvorming te prikkelen, wil ik enkele andere zaken aanstippen, waarbij ik weet dat het om een niet-onderbouwd wijzen gaat. Waarom wordt de Benelux in de huidige vorm en omvang onderhouden? Waarom heeft Nederland als klein land zelfstandig zoveel ambassades? Waarom wordt de hoge raad van adel gesubsidieerd? Waarom worden Nederlandse scholen in het buitenland geëxploiteerd? Waarom is er een mijnraad, terwijl er geen mijnen zijn? Waarom wordt er steun gegeven aan emigranten, terwijl bevordering van emigratie al sinds de jaren zestig géén regeringsdoelstelling meer is? Waarom worden er subsidies voor ontwikkelingskosten gezinsbeleid gegeven? Waarom is er een premie-spaarregeling voor rijksambtenaren? Waarom heeft het Rijk deelnemingen in bijvoorbeeld de AKZO?

Het is uiteraard niet moeilijk om deze vragenlijst langer te maken. Dat heb ik dan ook al eens eerder gedaan.

Uitbesteden van werk: argumenten pro

De argumenten pro uitbesteding van werk zijn samen te vatten in drie argumenten:

1. Het micro-economische of budgettaire argument of het efficiencyargument: particuliere bedrijven kunnen goedkoper werken, zodat uitbesteding een kostenbesparing oplevert.